

RECENZIE

KERSHAW, Ian. *TO HELL AND BACK: EUROPE 1914-1949*. London : Penguin, 2015, 624 s. ISBN 978-0670024582.

Ian Kershaw je jedným z najprominentnejších historikov našej éry. Prednášal na univerzitách v Manchestri, Bochume, Nottinghamu, alebo Sheffielde. Napriek tomu, že v roku 2008 odišiel oficiálne do dôchodku, naďalej verejne pôsobí a publikuje, je členom Kráľovskej historickej spoločnosti, Britskej akadémie (štátnej akadémie Spojeného kráľovstva pre humanitné a spoločenské vedy), Berlínskeho inštitútu pre pokročilé štúdium (*Wissenschaftskolleg zu Berlin*) alebo Nadácie Alexandra von Humbolta (*Alexander von Humboldt-Stiftung*) v Bonne. Preslávil sa predovšetkým svojimi prácami z problematiky nacizmu a štúdiom osobnosti Adolfa Hitlera. Kershawov dvojdielny životopis Vodcu tretej ríše, ktorý vyšiel v roku 2004 aj v českom preklade, je vôbec najlepším životopisom Hitlera, aký je na trhu. Je preto prirodzené, že každá nová publikácia tohto úspešného historika vzbudzuje záujem i nemalé očakávania. Inak to nebolo ani pri jeho poslednej práci *To Hell and Back: Europe 1914-1949*¹, prvej z dvoch dielov, ktoré má Kershaw napísať ako súčasť série vydavateľstva Penguin „História Európy“.

Kershaw previedol čitateľa vo svojej práci komplikovaným obdobím európskych dejín. Začína zavraždením arcivojvodu Františka Ferdinanda d'Este a postupne sa prenáša cez horory „Veľkej vojny“, „turbulentného mieru“ 20. rokov, Veľkou hospodárskou krízou a nasledujúcim „tancom na sopke“, ako nazval 30. roky, v ktorých sa pomaly a isto schyľovalo k vojne, ktorú si mnohí nechceli pripustiť, v ústrety pekelnej hlbokine druhej svetovej vojny a knihu uzatvára vytvorením „Železnej opony“ a začiatkom studenej vojny. V žiadnom prípade nejde o ľahkú prácu. Kníh, ktoré pokrývajú jednotlivé aspekty európskych dejín v tomto období sú tisíce. Samotná literatúra ohľadom druhej svetovej vojny je taká rozsiahla, že nie je v ľudských silách ju pokryť celú. Pisať takéto obrovské syntézy si trúfajú len skutočne veľkí historici. Kershaw medzi nich, bezpochyby, patrí, čo dokázal aj v tejto knihe, i keď sa, samozrejme, nevyhol mnohým zjednodušeniam a chybám.

Potenciálneho čitateľa preto treba hneď na úvod upozorniť, že privysoké očakávania mu môžu spôsobiť značné rozčarovanie až sklamanie. Kershaw začína svoju knihu v roku 1914, aby čitateľa previedol prvým z dvoch „pekiel“, ktorými si Európa v prvej polovici 20. storočia prešla. Prvé kapitoly knihy sú úplne najslabšie z celej práce. Pri záplave kvalitnej literatúry o „Veľkej vojne“, ktorá sa v posledných rokoch (aj v súvislosti so stým výročím začiatku a konca konfliktu) objavila, a vzhľadom na Kershawove nesporné kvality ako historika, prekvapí slabosť syntézy prezentovanej na stránkach tejto knihy. I keď zjednodušenia sú pri práci takéhoto charakteru nevyhnutné, tu sa ich objavilo možno až priveľa, naopak, niektoré časti mohol autor vypustiť. Napríklad začiatok prvej svetovej vojny popisuje na necelých 3 stranách, pričom motíváciám jednotlivých veľmocí venoval jeden jediný odsek. Zároveň to bolo miestami nudné čítanie.

Niekoľko pozoruhodných postrehov však Kershaw v knihe uvádza. Napríklad presvedčivo vyargumentoval fakt, že prvá svetová vojna bola v období okolo roku 1914 nevyhnutná, bez ohľadu na to, čo ju nakoniec spustilo. Toto tvrdenie je v protiklade s názormi niektorých iných historikov, ktorí napríklad zo zodpovednosti za vojnu

¹ Vyšla i v českom jazyku, pozri KERSHAW, Ian. *Do pekla a zpět: Evropa 1914-1949*. Praha : Argo, 2017.

nezmyselne obviňujú Srbsko.² Naopak, Kershaw sa pomerne prekvapivo pri časti o vraždení Arménov v Turecku v roku 1915 vyhol slovu „genocída“. Nevie, ako inak nazvať masaker viac ako milióna ľudských bytostí na základe ich etnicity. Väčšina renomovaných historikov sa zhoduje v tom, že o genocíde skutočne šlo.³ Podobne sa vyjadrila i Medzinárodná organizácia výskumníkov genocídy (*International Association of Genocide Scholars*, IAGS), ktorá jednohlasne prehlásila, že skutočne šlo o genocídu.⁴ Slovensko uznalo arménsku genocídu v roku 2004.

Kershaw sa, nanešťastie, nevyhol drobným chybám. Pre slovenského čitateľa je obzvlášť iritujúce, keď autor neustále hovorí o československých akciách, či vojakoch a politikoch len ako o „Čechoch“ a „českých“. Kedysi pomerne bežná chyba v západnej historiografii sa dnes už pomaly z historiografie vytráca, Kershaw sa ale vybral iným smerom a dokonca hovorí v roku 1922 o „Českej republike“ namiesto o Československu. V tomto duchu pokračuje v celej knihe, bola to česká politika, českí politici a podobne. Slovensko sa prvýkrát v texte samostatne objaví medzi májom a júnom 1919, ako nezávislý bolševický štát, ktorý museli Masaryk a Česi vyslobodiť z náručia pro-bolševických maďarských jednotiek (i keď to nie je explicitne povedané, z textu práce vyplýva, že šlo o celé územie Slovenska, čo, samozrejme, nie je pravda). Neskôr, v časti o druhej svetovej vojne sa dozvieme o Gabčíkovi a Kubišovi, českých vlastencoch. Zaujímavé je to najmä vzhľadom na to, že v práci na niektorých miestach dobre postihol rozpory medzi Čechmi a Slovákmi v novej republike, i (ne)riešenie národnostnej otázky. Na iných miestach, kde by to naopak bolo vhodné zdôrazniť – napríklad pri vzniku Slovenského štátu v marci 1939 – ich ani nezmiene. Obzvlášť dobre (na britského historika) je vysvetlený vývoj v Československu pred komunistickým prevratom roku 1948, kde už Kershaw dával znova náležitý dôraz aj na problematiku česko-slovenských vzťahov. Na jednom mieste je teda zrejmé, že autor rozumie komplikovanej problematike národnostného vývoja a zloženia Československa, inde sa zas zdá, že netuší, o čom píše. Nebyť rozoznateľného štýlu písania, tvorby viet a používania slov, zdalo by sa, že text nepísal rovnaký autor.

Časti práce, ktoré sa venujú medzivojnovému obdobiu sú už o poznanie lepšie, než prvá svetová vojna. I tu by sme však mohli mnohé kritizovať. Vynikajúce časti o Nemecku striedajú slabšie, napríklad o Sovietskom zväze. Nemecko a ZSSR sa pritom zdajú v Kershawovom príbehu o medzivojnovej Európe ako kľúčové (v tom sa nemýli). Rozdiel úrovne textov o Nemecku (precízne, vyvážené, pohlcujúce čítanie) a Sovietskom zväze (povrchnejšie) si všimne i čitateľ, ktorý sa v problematike odborne neorientuje. Opis vývoja v ďalších krajinách tiež Kershawovi nevyšiel úplne. Časti o Francúzsku, i keď po odbornej stránke dobre zvládnuté, sú čitateľsky veľmi nevďačné, dokonca sa žiada ich označiť za nudu. Dejiny Veľkej Británie zas pôsobia extrémne nevyváženým dojmom. Jeden príklad za všetky: Oswald Mosley, vodca marginálnej Britskej únie fašistov, ktorá nikdy nezískala jediné kreslo v britskom parlamente a celkovo, i keď bezpochyby zaujímavá, ale obskúrna figúrka britskej politiky, je v knihe zmienený 8-krát. Naproti tomu Stanley Baldwin, konzervatívny politik, ktorý absolútne dominoval britskej politike medzivojnových rokov (okrem toho, že bol sám trojnásobným premiérom, britskú politiku *de facto* riadil z pozadia aj v čase, keď premiérom nebol) a človek, ktorý donútil i samotného kráľa odstúpiť, pretože nesúhlasil s jeho politikou, má rovnako 8 zmienok.

² Pozri napr. anketu BBC: <http://www.bbc.com/news/magazine-26048324> cit. 18. 4. 2018.

³ Pozri napr. Ferguson, Niall. *The War of the World: Twentieth-Century Conflict and the Descent of the West*. New York : Penguin Press, 2006, s. 177.

⁴ Pozri <http://www.atour.com/~aahgn/news/20080311a.html> cit. 18. 4. 2018.

Naopak, intelektuálne dejiny Európy v tomto období zvládol Kershaw napísať brilantne, i keď je pravdou, že vo všeobecnosti dal knihe veľmi tradičnú formu – sústreďuje sa v prvom rade na politické dejiny (dejiny „zhora“, dejiny významných osobností a lídrov). Kultúrne a sociálne dejiny sú vzhľadom na zvyšok textu v značnej menšine (možno s výnimkou Nemecka). Priaznivcov tohto prístupu poteší predovšetkým 9. kapitola, ktorá sa venuje práve kultúrnym a intelektuálnym dejinám a patrí k najlepšie napísaným častiam práce. Sklamaní ale budú zrejme priaznivci vojenských dejín, Kershaw venoval samotným bojom tak málo priestoru, ako to len bolo možné. Miestami sa tiež môže zdať, že stredná a východná Európa sú tak trochu mimo hlavnú dejovú líniu knihy, jej dejiny sú ale napísané relatívne dobre.

Z častí o medzivojnovom období iste zaujme i Kershawovo vysvetlenie politiky appeasementu, nie ako vojenskej nevyhnutnosti (pohľad, ktorý často počuť najmä v britskej historiografii – Spojené kráľovstvo jednoducho nebolo na vojnu pripravené a hralo o čas), ale ako politickej neschopnosti Nevillea Chamberlaina a britských elit pochopiť a vyrovnať sa s úplne novým typom politikov. O britských politikoch píše, že „ich výchova, skúsenosti a politické vzdelanie zanechali absolútne nepripravených na stretnutie s gangstrami na medzinárodnej scéne. Pre Hitlera jednoducho neboli súpermi. Boli presvedčení, že dokážu dohodnúť mier, a to aj za cenu, že hodia vlkom ďalšiu krajinu. On chcel celý čas vojnu.“ (s. 344). Zaujímavé sú i Kershawove postrehy o Weimarskom Nemecku, ktoré kladie do centra svojho záujmu i celej knihy. Prišiel k záveru, že akonáhle sa po kríze roku 1929 zrútila nemecká demokracia, kontinent nevyhnutne smeroval k ďalšej vojne. Nasledujúce kapitoly o druhej svetovej vojne sú potom pomerne netradičné, autor sa venoval bojom minimálne a skôr sa sústredil na to, čo vojna spôsobila na politickej mape Európy, ale aj v životoch bežných ľudí. Jedna z najpohlcujúcejších častí je Kershawovo vysvetľovanie motivácií k boju v jednotlivých armádach.

Obrovskou škodou je, že sa Kershawovi nepodarilo ustrážiť drobné faktografické chyby, ktoré sa vyskytujú naprieč celou knihou a z ktorých už niekoľko bolo zmienených. Horthy nikdy neoznámil, že jeho krajina vypovedá spojenectvo s Nemeckom a rokuje o separátnom mieri so Sovietskym zväzom. Prebiehali tajné rokovania (rokoval premiér Miklós Kállay), na ktoré Hitler prišiel a rozkázal nemeckej armáde krajinu obsadiť (operácia Margarethe). Počas druhej svetovej vojny nebojovala sovietska armáda – názov bojového útvaru bol Červená armáda. Nie všetky fašistické hnutia vítali nacistov v dobytých krajinách a kolaborovali s nimi. Naopak, mnohé ostali verné svojim vlasteneckým ideálom, krajinu bránili a neskôr vstúpili do hnutia odporu. Po príklade netreba chodiť ďaleko – niektorí predstavitelia československej Národnej obce fašistické (NOF) za svoj nesúhlas s nemeckou okupáciou dokonca zaplatili životom (Zdeněk Zástěra, jeden zo zakladateľov NOF zomrel v koncentračnom tábore, Ján Karlík, popredný funkcionár NOF, zomrel vo väzení a Radola Gajda, vodca hnutia, podporoval odboj a pomáhal československým dôstojníkom unikáť z krajiny). Podobná situácia bola vo Francúzsku a ďalších krajinách.

Kershawova cesta „do pekla a späť“ však nie je len o nedostatkoch a chybách. Napriek všetkému ide o vynikajúcu prácu. To, na čo sa mohol a nemusel zamerať, môžeme kritizovať dlho, treba si však uvedomiť, že zjednodušenia sú do istej miery nevyhnutnou súčasťou všetkých podobných veľkých syntéz. Celkovo, s odstupom od dejín jednotlivých krajín, sa Kershawovi podarilo priniesť na 624 stranách relatívne vyvážený pohľad. Kershawova výnimočnosť ako historika sa prejavila v častiach opisujúcich vývoj v Nemecku v medzivojnovom období i počas druhej svetovej vojny alebo tiež pri porovnaní troch „dynamických diktátorských“ režimov – nacistického

Nemecka, fašistického Talianska a Sovietskeho zväzu. Vysoká úroveň týchto častí práce je neprekvapivá. Ako popredný expert na problematiku tretej ríše Kershaw ťažil zo svojho dlhoročného výskumu a excelentnej znalosti primárnych prameňov i literatúry týkajúcich sa nemeckých dejín. Zároveň sa zdá, že v týchto častiach sa naplno prejavil i jeho spisovateľský kumšt. Po odbornej i literárnej stránke sú práve časti o Nemecku najsilnejšou časťou práce. Podobne dobrá je i časť, kde porovnáva diktátorské režimy. Kershawovi sa podarilo brilantným spôsobom vyhnúť komplikovaným a čitateľsky nezaujímavým diskusiám o „totalitarizme“, načrtol ich len veľmi stručne a prehľadne. Zároveň však dokázal tri spomenuté režimy analyzovať v rámci týchto diskusií, čím vznikol text, ktorý je ako metodologicky, tak i literárne na vysokej úrovni.

Celkový dojem z knihy je rozporuplný pre relatívne mnoho, i keď drobných, ale predsá, chýb a predovšetkým pre možno až prehnane tradičný prístup k písaniu. „Veľkí“ západní historici majú pri takomto druhu prác dnes už tendencie podať väčší, komplexný pohľad, poskladať celkovú mozaiku dejín vrátane ich sociálnych, kultúrnych a intelektuálnych aspektov. Príkladom toho môže byť predchádzajúci diel rovnakej série z vydavateľstva Penguin, *The Pursuit of Power: Europe 1815-1914*, autorom ktorého je ďalší prominentný britský historik a zhodou okolností rovnako odborník na tretiu ríšu, Richard J. Evans. Tomu sa podarilo vo svojej knihe skĺbiť tradičné prístupy a výklad „veľkých“ dejín – politických a vojenských – ale zároveň dostal do svojej práce pozoruhodný náhľad do sociálnych a kultúrnych dejín. Pritom európske 19. storočie bolo minimálne také plodné na udalosti, ako prvá polovica dvadsiateho. Kershawovi sa to podarilo len čiastočne. Napriek všetkým výhradám som presvedčený, že i keď nejde o excelentnú prácu, stále je to výborný a veľmi dobre napísaný prehľad komplikovaného a z väčšej časti pochmúrneho obdobia európskych dejín, ktorý má relatívne dobrú šancu stať sa „klasikou“ medzi historickými knihami a zrejme i povinným čítaním pre študentov histórie. Navyše, Kershaw sa podujal i na písanie ďalšieho dielu série, ktorý by nás mal previesť od roku 1949 až do súčasnosti: *Roller-Coaster: Europe, 1950-2017*. Vyjsť by mal ešte tento rok. Nechajme sa teda prekvapiť.

Jakub Drábik

ANOTÁCIE, GLOSÝ

SLOVÁCI V ČESKOSLOVENSKÝCH LÉGIÁCH (1914–1917–1920). Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV a Ústav politických vied SAV, 2018. Venované pamiatke PhDr. Mariána Hronského, DrSc. (1940 – 2012). Na vydanie pripravil Ferdinand Vrábek, 75 s., fotografie v texte. ISBN 978-80-224-1637-5.

V rokoch 1914 – 1920 sa desaťtisíce Čechov a Slovákov ako legionári a dobrovoľníci so zbraňou v ruke pričínili o oslobodenie zo Rakúsko-Uhorskej monarchie a o vznik svojho spoločného a demokratického štátu – Československej republiky. Tento štátny útvar však nebol darom z nebies, ale musel byť vybojovaný za cenu mnohých obetí a strádania príslušníkov československých légii a československých dobrovoľníkov v bojoch po boku spojeneckých armád Dohody – Ruska, Francúzska, Talianska, Veľkej Británie a USA v rokoch prvej svetovej vojny i po jej skončení.

Pred šiestimi rokmi sa uzavreli život a dielo významného slovenského historika a politológa PhDr. Mariána Hronského, DrSc. (1940 – 2012). Marián Hronský pracoval dlhé roky vo Vojenskom historickom ústave a uverejnil desiatky knižných publikácií a časopiseckých štúdií s témou vojenských dejín Slovenska. Osobitnú pozornosť venoval problematike prvej svetovej vojny a obsadzovaniu územia Slovenska československými jednotkami na prelome rokov 1918/1919. Z jeho knižných publikácií sú významné: *Slovensko na rázcestí: Slovenské národné rady a gardy v roku 1918* (Východoslovenské vydavateľstvo: Košice, 1976), *Vzbura slovenských vojakov v Kragujevci* (Osveta : Martin, 1982), *Slovensko pri zrode Československa* (Pravda : Bratislava, 1987), *Boj o Slovensko a Trianon 1918 – 1920* (Národné literárne centrum: Bratislava, 1998) – kniha vyšla vo vydavateľstve Veda v roku 2001 aj v anglickom preklade – a *TRIANON*

Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti 1918 – 1920 (Veda : Bratislava, 2011). Jeho posledným pracoviskom bol Ústav politických vied Slovenskej akadémie vied v Bratislave, kde zostala v rukopise jeho štúdia o Slovákoch v československých légiiach. Vedenie ústavu sa rozhodlo uctiť si Hronského pamiatku vydaním tohto rukopisu, čím sa zaplnia aj citeľná medzera v odbornej literatúre o prvom odboji a Slovákoch v československých légiiach. Hronského štúdiu dopĺňajú príspevky Miroslava Pekníka *K slovensko-českým vzťahom pred vznikom Česko-Slovenska* a Vladimíra Goñca *Historik a politológ Marián Hronský*.

V rokoch Veľkej vojny, ako sa vtedy prvá svetová vojna označovala, bojovali bok po boku najuvedomelejší Česi a Slováci za svoju slobodu a budúci štát, pre ktorý tisíce z nich priniesli aj najvyššiu obeť. Milan Rastislav Štefánik to počas svojej návštevy USA vystihol vo svojom prejave k americkým Čechom a Slovákom 16. septembra 1917 v preplnenej Carnegie Hall v New Yorku: „*Aj vy, americkí Česi a Slováci, musíte von z vášho pohodlia, musíte do zákopov, lebo odboj môže byť len takýmto pádnym argumentom účinne posilnený. Nemôžete čakať, aby iba Spojenci krvácali za našu slobodu. Bez dane krvi slobodu si nevydobyjeme. Svoj nárok na slobodu musíme si napísať vlastnou krvou tak, aby musel byť uznaný i pri zelenom stole.*“¹

Česi a Slováci dosiahli svoju slobodu a svoj štát vznikom Československej republiky 28. októbra 1918 vyhlásením Národného výboru československého v Prahe. K tomuto štátu sa spontánne prihlásili aj reprezentanti slovenského národa v Turčianskou Svätom Martine 30. októbra 1918 Deklaráciou slovenského národa. Dnešná Česká republika a Slovenská republika existujú vďaka využitiu jedinečnej historickej príležitosti v roku 1918, keď Nemecko

¹ HONZA-DUBNICKÝ, Jozef. *Zápisky legionára*. Edične spracoval Ferdinand VRÁBEK. Banská Bystrica : PRO, 2014, s. 58.

a Rakúsko-Uhorsko boli porazené a Rusko sa nachádzalo v rozklade a porevolučnom chaose.

Do prvého československého odboja v rokoch 1914 – 1920 sa zapojili aj tisíce príslušníkov slovenského národa a prispeli svojou účasťou, hrdinstvom a obeťami k dnešnej našej slobode a štátnosti. Zborník venovaný pamiatke Mariána Hronského je skromným, ale dôležitým príspevkom, pripomínajúcim spoločný boj Čechov a Slovákov v rokoch prvej svetovej vojny a aj slovenský podiel v ňom.

Ferdinand Vrábel

RYCHETSKÝ, Jan. *ŠPIONEM BĚLO-ČECHŮ V RUSKU. Po stopách našich legionářů od Zborova do Vladivostoku.* Praha : Daranus, 2017, 309 s. ISBN 978-80-87423-79-0.

Medzi dôležité udalosti prvej svetovej vojny, od zavŕšenia ktorej uplynulo už 100 rokov, patrili aj boje čs. legionárov na východnom fronte. Zúčastnili sa ich v rámci troch peších divízií a jednej jazdeckej brigády. Osud vojakov stratených v krajine zmietanej občianskou vojnou podnietil v poslednom období vydanie mnohých kníh. Kontext celej problematiky pritom dokresľujú aj udalosti súvisiace s koncom legionárskej anabázy, ku ktorej patrila aj snaha legionárov o ovládnutie Transsibírskej magistrály, najdlhšej železnice sveta, aby sa po nej dostali na Ďaleký východ a tam počkali na lode do Európy, čo sa napokon aj napriek ostrým bojom „bielych“ (voľná koalícia demokratov, socialistov a reakcionárov) proti „červeným“ (boľševikom) podarilo.

Jedným z autorov, ktorých tieto súvislosti inšpirovali, je aj Jan Rychetský, skúsený český reportér a novinár, aby sa na Ukrajinu a v Rusku vydal po stopách čs. legionárov. Jeho dlhá púť od ukrajinského Zborova, kde legionári (v júli 1917) prvýkrát úspešne zasiahli do bojov, cez Bachmač, Volgu a Jekaterinburg do Ázie až k Bajkalskému jazeru, kde sa úspechom zúčastnili námornej bitky, až po Vladivostok, trvala 73 dní. Prekonal cestu dlhú 1600 km. Trasu po

stopách legionárov precestoval vlakom, stopom a autobusom, neraz prespával aj v stane. Zaujímalo ho všetko, čo vlastne miestni obyvatelia o legionárskych bojoch vedia, ich názory na nich sa však rôznili, pričom u niektorých boli zafixovaní ako „soldateska“ vrahov označených ako „Bieločesi“, ktorí ukradli ruský zlatý poklad použijúc ho v ČSR na založenie Legiobanky, a u ďalších opačne, ako statoční, odvážni bojovníci, ktorých si pripomínali s úctou, pričom tretia skupina nevedela o čs. legionároch vôbec nič.

V anotovanom historickom cestopise autor skĺbil poznatky o legionárskej anabáze spracované historiografiou, tie sú v úvode každej kapitoly vytlačené kurzívou, s konfrontáciou so živými výpoveďami priamo na území, kde sa relevantné udalosti pred sto rokmi odohrávali. Zároveň sprostredkúva súčasný obraz života na predmetnom území na pozadí aktuálnej politickej situácie poznačenej problémami medzi Ukrajinou a Ruskom, zdrojom ktorých je hlavne Krym. Publikácia je pútavým čítaním, nakoľko sa autor snažil zachovať pri všetkých výpoveďach autenticitu jednoduchých ľudí s ich expresívnymi vyjadreniami. Kniha nechýba humor, napätie a psychologický ponor do duše Putinovho Ruska.

Okrem radových občanov český reportér hovoril i s nejedným historikom či už z Ukrajiny alebo Ruska, tiež s novinármi naklonenými Putinovi alebo, naopak, mu oponujúcimi, ekológmi a aj s ukrajinskou aktivistkou z emancipačného hnutia...

Mária Stanová

NOVOTNÝ, Lukáš. *BRITSKÉ VYSLANECTVÍ V PRAZE, FOREIGN OFFICE A JEJICH VNÍMÁNÍ ČESKO-NĚMECKÉHO VZTAHU V ČESKO-SLOVENSKU V LETECH 1933 – 1938.* Praha : Agentura Pankrác s. r. o., 2016, 245 s. ISBN 978-80-86781-30-3.

Český historik sa vo svojej najnovšej monografii zamerail na detailnú analýzu reflexie česko-nemeckých vzťahov brit-

ským ministerstvom zahraničných vecí prostredníctvom jeho zastupiteľského úradu v Prahe v priebehu tridsiatych rokov minulého storočia. Autor analyzuje výlučne vzťahy Čechov a sudetských Nemcov, problematiky karpatských Nemcov na Slovensku sa nedotýka. Práca je postavená na rozsiahlom archívnom výskume, primárne v britskom Národnom archíve, ale aj v zahraničných archívoch v Berlíne, vo Viedni, a prirodzene v pražskom Archíve Ministerstva zahraničných vecí a ďalších.

V skúmanom období problematiky od nástupu Adolfa Hitlera do funkcie ríšskeho kancelára, ktorý spôsobil postupnú aktivizáciu a následne i radikalizáciu najpočetnejšej minority v Československu, L. Novotný zdôrazňuje viaceré zlomové momenty, ktoré formovali pohľad britskej diplomacie na vývoj česko-nemeckých vzťahov. Prvý nastal príchodom nového diplomatického zástupcu na britské veľvyslanectvo v Prahe – Josepha Addisona. Jeho názory na čs. menšinovú politiku a situáciu nemeckej menšiny v Československu výrazne ovplyvnili britské hodnotenie a v kontexte ďalších faktorov vyústili postoje viacerých britských diplomatov až do odsudzovania a obviňovania československej vlády, a predovšetkým Eduarda Beneša, z porušovania záväzkov vyplývajúcich z tzv. menšinovej zmluvy a z vedomého potlačania nemeckej menšiny.

Ďalším významným momentom bola predvolebná kampaň pred parlamentnými voľbami v máji 1935 a samotné výsledky volieb. Autor podrobne dokumentuje britské vnímanie gradujúcej sa aktivity Sudetonemeckej strany, dôsledky jednotlivých návrhov Konrada Henleina v Londýne, účelové skresľovanie politiky československej vlády a jednostranné hodnotenie zložitej situácie v prevažne nemeckých oblastiach prvej Československej republiky. Dokladá a analyzuje neskrývanú pronemeckú orientáciu predovšetkým tajomníka veľvyslanectva Roberta Hadowa, dôsledky negatívnych referencií a hlásení z Prahy na narastajúci tlak britskej

diplomacie na čs. vládu v otázke riešenia sudetonemeckého problému. V prostredí britskej diplomacie gradovali obavy z neúspešných, nekonsenzných rokovaní medzi čs. vládou a nemeckou menšinou, resp. Sudetonemeckou stranou, ktoré by v konečnom dôsledku pravdepodobne ohrozili mierové usporiadanie strednej Európy. A tak postupne sa meniaci britský veľvyslanec v Prahe, i keď každý rôznou intenzitou, videli riešenie česko-nemeckého problému v uspokojení požiadaviek nemeckej menšiny na úkor Československa.

Napriek tomu, že prezident Beneš a Hódžov politický kabinet sa pokúšali o komplexné riešenie postavenia národnostných menšín prostredníctvom rozpracovaného projektu národnostného štatútu, vodca Sudetonemeckej strany Konrad Henlein v roku 1937 demonštroval jednoznačný rozchod s Československou republikou a uspokojivé spolužitie Nemcov a Čechov v jednom štáte považoval za nereálne.

V dôsledku zahraničnopolitických zmien vyvolaných agresívnou politikou nacistického Nemecka začiatkom roka 1938, ktoré výrazným spôsobom zhoršili pozíciu Československa, sa Benešova vláda dostávala do pozície, keď ju vonkajšie okolnosti nútili postupovať ináč, ako si čs. vrcholová politická reprezentácia pôvodne predstavovala. A keď britskej línii v riešení čs.-nemeckej krízy „podľahlo“ postupne i Francúzsko, zostala Československá republika v potenciálnom konflikte s Nemeckom osamotená.

Monografia je štruktúrovaná do siedmich kapitol, z ktorých prvá predstavuje stručný prehľad pohľadu britskej diplomacie na nemeckú menšinu v Československu od vzniku Československej republiky v celoeurópskom kontexte povojnového diania a formovania novodobých vzťahov do prelomového roku 1933. V druhej až siedmej kapitole autor analyzuje dianie v nasledujúcich rokoch 1933 – 1938 z hľadiska vnímania česko-nemeckých vzťahov britským veľvyslanectvom v Prahe a prostredníctvom neho aj ministerstvom zahraničných vecí. Každému roku je venovaná jedna kapitola, pričom posledná, s príznačným

názvom Rýchlo a efektívne k dohode, je najrozsiahlejšou časťou vedeckej publikácie. Vzhľadom na množstvo východiskového archívneho i publikovaného materiálu, kapitoly sprevádza rozsiahly poznámkový aparát a na záver autor pripojil aj menný register.

Božena Šed'ová

LONDÁK, Miroslav – SIKORA, Stanislav – **LONDÁKOVÁ, Elena.** *OD PREDJARIA K NORMALIZÁCI. SLOVENSKO V ČESKOSLOVENSKU NA ROZHRANÍ 60. A 70. ROKOV 20. STOROČIA.* Bratislava : Veda, 2016. ISBN 978-80-224-1531-6.

Publikácia M. Londáka, S. Sikoru a E. Londákovvej s názvom *Od predjaria k normalizácii* si kladie za cieľ priblížiť a analyzovať dianie v Československu v rokoch 1968 – 1971. Ide o jedno z hektických období našich národných dejín, o éru, keď sa rozhodovalo o osudoch krajiny a ľudí na dlhé roky. Preto hneď z úvodu oceňujem šírku, s ktorou sa autori predkladanej publikácie rozhodli zhostiť problematiky a opísať politické dianie v krajine, smerovanie hospodárskeho vývoja a v neposlednom rade peripetie kultúrneho života vo východnej časti krajiny, ktorá neuspela s tvorbou vlastnej cesty „budovania socializmu“. Aj z uvedenej šírky záberu a ambície autorského kolektívu vidno, že za uplynulé dve desaťročia sa historické poznanie skutočne posunulo dopredu, a teda že historická veda neprešľapuje na jednom mieste. Publikácia tematicky nadväzuje na dielo rovnakého autorského kolektívu s názvom *Predjarie* (2002).

Kniha je rozčlenená do troch častí. Prvá, z pera Stanislava Sikoru, mapuje politický vývoj na Slovensku a v Československu v priebehu kľúčových rokov 1968 – 1971. Autor analyzuje reformný program Komunistickej strany Československa z roku 1968, ako aj okolnosti, za ktorých vznikali. Zaujímavá je podkapitola o „Pražskej jari“ na Slovensku, ktorá mala oproti Prahe isté špecifiká. Gro tejto časti tvorí analýza postupnej legitimácie vstupu vojsk

Varšavskej zmluvy, cestu Gustáva Husáka na čelo stranického aparátu a napokon tvrdá „normalizácia“ pomerov v krajine, uskutočňovaná novým stranickým vedením viacerými mechanizmami. Jedným z najúčinnejších sa ukázala byť prvá séria stranických čistiek, ktorá prebehla v rokoch 1969 a 1970.

Druhá časť publikácie sa venuje procesom v slovenskom hospodárstve, najmä v porovnaní s celoštátnym. Miroslav Londák v nej približuje hlavné tendencie povojnového vývoja ekonomiky na Slovensku, ako aj relevantné koncepcie slovenských ekonómov na prahu roka 1968. Zaujímavo ďalej poukazuje na problémy, o ktorých sa v zainteresovaných kruhoch uvažovalo v súvislosti s prípravou československej federácie a porovnáva reálny vývoj hospodárstva s očakávaným či plánovaným. Nasleduje rok 1969, keď bola predčasne ukončená ekonomická reforma Ota Šika a navrátil sa direktívny spôsob plánovania a riadenia hospodárstva, ktorý v Československu vydržal ďalších 20. rokov. Autor nevynecháva ani popísanie dobových analýz československej a slovenskej ekonomiky, a to, ako sa prejavila v hospodárstve normalizácia a federalizácia Československa.

Napokon posledná časť diela sa volá *Kultúra v zovretí politiky* a pochádza z pera Eleny Londákovvej. V úvode približuje najvýznamnejšie medzníky demokratizačného procesu, najmä udalosti z rokov 1963 a 1967. Kľúčovými sú tu kapitoly 2 a 3, ktoré zobrazujú jednak inteligenciu a kultúrnych činníkov, ktorí sa stali iniciátormi, ale aj obeťou politického vývoja v krajine. Autorka sa tu sústreďuje na rolu médií, či politické ambície členov kultúrnej obce, obzvlášť spisovateľov a novinárov, ktorí do spoločenského diania zasiahli zrejme najviac. Tretia kapitola, ktorú vystihuje jej názov *Na spiatočnej ceste*, prináša analýzu postupného zavádzania opatrení, ktoré mali za cieľ kultúrnu obec umlčať, a to, ako sa novému stranickému vedeniu darilo tento cieľ postupne uskutočňovať. Posledná kapitola približuje koniec demokratizačného procesu

v krajine a prejavy nástupu normalizácie na Slovensku.

Celkovo môžem konštatovať, že ide o vydarenú publikáciu, ktorá patrí do knižnice každého záujemcu o najnovšie slovenské dejiny, obzvlášť o dianie v hektických 60. rokoch. Práca má syntetizujúcu ambíciu a tú sa jej aj darí naplniť. Na niektorých miestach práce však medzi riadkami cítiť prepäté osobné sympatie k niektorým predstaviteľom reformného prúdu komunistickej strany.

Matej Medvecký

FIALA, Jaroslav. *JAK SE ZBAVIT CASTRA. Cuba, Spojené štáty a Československo ve studené válce.* Praha : Rybka Publishers, 2016, 318 s. ISBN 978-80-87950-32-6.

Publikácia z pera českého politológa, historika a publicistu je mimoriadne zaujímavou sondou do veľmocenskej politiky a priebehu karibskej studenej vojny, je uceleným obrazom pohnutých dejín Kuby s akcentom na začiatok a priebeh 60. rokov a jeho postupný vývoj do súčasnosti. Kubu, zapísanú v celosvetovom povedomí ľudí ako jeden zo skanzenov komunizmu s jedným z najdlhšie žijúcich vládcov sveta – Fidelom Castrom (zomrel 90-ročný roku 2016), autor sledoval v peripetiách výrazného antagonizmu medzi ňou a Spojenými štátmi americkými. Celý svet iba nedávno, pred dvoma rokmi, mal možnosť sledovať ukončenie antagonizmu medzi Washingtonom a Havanou, ktoré bolo diplomaticky spečatené medzi americkým prezidentom Barackom Obamom a prezidentom Kuby, Raúlom Castrom, bratom F. Castra.

Spojené štáty americké, pre ktoré bola Kuba z hľadiska jej hospodárskych a politických záujmov mimoriadne dôležitá, sa pokúšali počas kritického obdobia rôznymi spôsobmi oslabiť vládu bratov Castrovcov na Kube, ktorej sa ujali po víťazstve v partizánskej vojne v r. 1956 – 1958 proti vojenskému diktátorovi Fulgenciovi Batistovi. Batistov režim sa niesol v znamení veľkej sociálnej nerovnosti

poznačenej chudobou, zvlášť na vidieku, korupciou, narastaním organizovaného zločinu a čoraz väčšou ekonomickou a politickou závislosťou od USA, ktoré ho tiež vojensky vyzbrojovalo a podporovalo v boji počas predmetnej vojny.

USA s pomocou tajných služieb organizovali atentáty na Fidela Castra, teroristické útoky, inváziu, uvalili na Kubu hospodárske embargo a snažili sa ostrov dostať do medzinárodnej izolácie. Vzniknutý vzájomný spor následne spustil konflikt medzi dvoma svetovými veľmocami USA a ZSSR a vyústil do Karibskej krízy v októbri 1962, ktorá pre celý svet znamenala vážnu hrozbu jadrovej vojny. Krízu odštartovalo umiestnenie sovietskych rakiet na Kube za účelom jej ochrany pred prípadnými útokmi zo strany USA a zároveň bola ich prítomnosť odôvodnená Sovietskym zväzom ako protiopatrenie za umiestnenie amerických rakiet v Taliansku a Turecku. Kríza sa začala 16. októbra, po tom, čo americký prieskum odhalil raketové základne na ostrove a skončila sa o 12 dní neskôr oznámením súhlasu Chruščova so stiahnutím útočných zbraní z Kuby. Demontážne práce na základni sa začali ihneď na druhý deň... Kuba to vnímala ako zradu zo strany ZSSR, keďže rozhodnutia o rozriešení krízy urobili výhradne J. F. Kennedy a N. Chruščov, a pozornosť sa nevenovala otázkam kubánskeho záujmu, ako bolo ukončenie útoku proticastrovských exulantov z Floridy, koniec hospodárskeho embarga a odchod Američanov z vojenskej základne na Guantánamo. Toto spôsobilo naštartenie kubánsko-sovietskych vzťahov na veľa rokov. Castro navyše zárukám USA nedôveroval. Napokon záškodnícka činnosť zo strany USA, organizovaná CIA, bola potvrdením jeho obáv. Tiež je známe, že Američania vo vzťahu ku Kube praktizovali nielen politiku „biča“ destabilizáciou a teroristickými útokmi, ale sa pokúšali aj tajne nadviazať kontakty s Castrom, formou politiky „cukru“.

Jaroslav Fiala v knihe tiež mapuje úlohu Československa vo vojenskej, spravodajskej a ekonomickej oblasti v tomto období.

Vznik napätia nielen v čs. krajine vyvolal strach z možnosti vypuknutia tretej svetovej vojny, čo viedlo k vyhláseniu druhého stupňa bojovej pohotovosti a vydaniu pokynu na posilnenie obrany západných hraníc ČSSR. V októbri 1962 vyhlásili pohotovosť všetky ministerstvá, úrady a národné výbory. Vo všetkých kútoch republiky sa hromadne skupovali potraviny, posilňovali sa občianske hliadky v obchodoch a panike a nákupnej horúčke prepadali tiež niektorí stranícki funkcionári a zamestnanci ministerstiev. Úrady čoskoro vydali príkaz na obmedzenie predaja niektorých potravín, napr. masla, cukru, mäsa a masti. Tiež sa množili informácie o defetizme medzi občanmi. Situácia v Karibiku sa prirovnávala k situácii Československa ohrozeného Hitlerom v roku 1938. Až dohoda medzi americkým prezidentom Kennedym a predsedom vlády Chruščovom o stiahnutí sovietskych rakiet z Kuby priniesla úľavu. Naša krajina v čase rastúceho americko-kubánskeho napätia nadviazala kontakty s Havanou a dodala ako prvá krajina sovietskeho bloku Castrovej vláde veľké množstvo zbraní. Okrem toho začala na Kubu posilať vojenských a civilných expertov, nakupovala cukor a poskytovala podporu v mnohých oblastiach. Československo sa zapojilo aj do kubánskeho vývozu revolúcie, pričom Castrovi pomáhalo s tajnou prepravou do latinskoamerických krajín. Tak sa nepriamo zapojilo do pokusu o gerilovú kampaň, ktorá mala zmeniť politickú tvár Latinskej Ameriky, avšak napokon sa skončila fiaskom. Čitateľ sa bližšie oboznamuje s okolnosťami operácie Manuel, ktorej cieľom bolo zaistiť tranzit kubánskych partizánov do krajín tretieho sveta.

Autor približuje v tejto súvislosti utajený pobyt jedného z hlavných protagonistov kubánskej revolúcie Che Guevaru v roku 1966 v Československu. Che Guevara, pôvodne lekár pochádzajúci z Argentíny, s ktorým sa bratia Castrovcí zoznámili v exile v Mexiku, kam odišli po nevydarenom útoku na kasárne Moncada v roku 1952,

zastával v Castrovej vláde v rokoch 1961 – 1967 post ministra priemyslu.

Priebežne môžeme sledovať vývoj rozdielnych názorov a postojov a nezhôd medzi F. Castrom a Che Guevarom pri riešení hospodárskej politiky Kuby, ktoré napokon viedli aj k odchodu Che Guevaru z vlasti a príprave revolúcie v ostatných krajinách tretieho sveta, najskôr v Kongu a neskôr v Bolívii. Autor analyzuje priebeh revolúcie v Bolívii, pôsobenie Che Guevaru v nej a príčiny jej neúspechu. Záver jeho života a jeho smrť v Bolívii vytvorili mýtus spočívajúci v predstave vykupiteľa, ktorý priniesol najvyššiu obeť za chudobu a nespravodlivosť. Tento mýtus pretrval v prostredí najrôznejších povstalcov a gueril a často prekročil rozdielne politické ideológie ako akýsi pravzor revolucionára a bojovníka, ktorý sa napokon premietol v podobe jeho zasnenej tváre do množstva upomienkových predmetov. Jeho pamiatku si uctievať aj jeho zobrazením na billboardoch po celej krajine, jeho život je zhudobnený v pesničkách...

Autor sa tiež snaží odpovedať na otázku, do akej miery vplýval tlak USA na Castra, na jeho postupné preorientovanie sa na čisto komunistickú ideológiu.

Tiež sa zaoberá vplyvom kubánskej revolúcie na československú inteligenciu v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. Treba uviesť, že Castrova podpora invázie členských krajín Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1969 bola pre mnohých veľkým sklamaním.

Autor sa venuje aj otázke vplyvu kubánskych migrantov v USA pri presadzovaní tvrdých opatrení amerických politikov voči Kube. V závere knihy autor rieši otázku, prečo sa komunistický systém v tejto ostrovej krajine udržal tak dlho a kedy možno vysledovať iniciatívu americkej strany o zbliženie.

Snahu o objektívny pohľad autora garantuje využitie širokého rozsahu relevantných archívnych dokumentov zahraničnej proveniencie, ako aj literatúry.

Mária Stanová

KRONIKA

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA „NACISTICKÁ POLITIKA VOČI SLOVANSKÝM NÁRODOM“

V dňoch 21. a 22. februára 2018 sa vo vzdelávacom centre Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici uskutočnila medzinárodná konferencia *Nacistická politika voči slovanským národom*. Konferenciu zorganizovalo Múzeum Slovenského národného povstania v spolupráci s Vojenským historickým ústavom a Historickým ústavom SAV. Konferenciu otvoril generálny riaditeľ Múzea Slovenského národného povstania Stanislav Mičev. Vo svojom obsiahlom príspevku zosummarizoval doterajšie poznatky o ideologických predstavách a praktických cieľoch A. Hitlera spojených s jeho snahou o podrobenie si slovanských národov. Zároveň načrtnol tragické dôsledky jeho dobyvačnej politiky vo vzťahu k slovanskému obyvateľstvu na okupovaných územiach Európy a naznačil možnosti ďalšieho výskumu tejto problematiky. Veľká pozornosť bola venovaná nemeckej okupačnej politike na území obsadeného Poľska. Svoje výsledky bádania tu totiž predstavili hneď traja pracovníci poľského Ústavu pamäti národa. Pozornosť bola, samozrejme, venovaná tiež osudom slovanských národov ZSSR v plánoch tretej ríše. Možnosti komparácie (na príklade Slovenska a Talianska) ponúkli príspevky, ktoré analyzovali správanie sa spojeneckých armád Nemecka vo vzťahu k slovanskému obyvateľstvu na okupovanom území ZSSR a Juhoslávie. Špecifická pozornosť sa tu logicky venovala postaveniu Slovenska (a to aj z pohľadu Nemecka), ktorého armáda sa po boku nacistov zapojila do vojny proti ZSSR a, paradoxne, taktiež aktívne participovala aj na represívnej politike voči bratským slovanským národom. Otázka špecifického postavenia slovenských vojakov na okupovanom území ZSSR (z ktorých mnohí neskôr dezertovali a zapojili sa do boja proti nacizmu) preto vyvolala živú diskusiu medzi prednášajúcimi, ako aj v samotnom pléne. S príspevkom na túto tému vystúpil aj pracovník Vojenského historického ústavu Igor Baka, ktorý prednášal o zapojení pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie do nemeckých protipartizánskych akcií na prelome rokov 1941/1942.

www.vhu.sk

MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA SLOVENSKO A PRVÁ SVETOVÁ VOJNA

V dňoch 22. až 23. februára 2018 sa v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Slovensko a prvá svetová vojna*, ktorú pri príležitosti 100. výročia ukončenia Veľkej vojny zorganizovala Štátna vedecká knižnica v Košiciach v spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy. V priebehu dvoch dní odznelo dovedna 25 príspevkov v šiestich blokoch, v ktorých odborníci zo Slovenska, Česka, Maďarska, Poľska a Ukrajiny prezentovali stav vedeckého bádania v problematike týkajúcej sa prvej svetovej vojny. Konferenciu úvodným príhovorom otvoril pracovník Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach Viktor Szabó, na ktorého nadviazal predseda Klubu vojenskej histórie Beskydy Martin Drobňák. V úvodnom príhovore hlavní organizátori vyzdvihli zvýšený záujem odbornej, ale aj laickej verejnosti o udalosti prvej svetovej vojny, čo dokazuje vysoký počet účastníkov medzinárodnej konferencie.

Výpuknutie prvej svetovej vojny v roku 1914 poznačilo celú európsku spoločnosť, tú uhorskú nevyvínajúc. Do rakúsko-uhorskej armády v priebehu trvania Veľkej vojny narukovalo dovedna 400 000 mužov z územia súčasného Slovenska, ktoré sa dokonca v rokoch 1914 a 1915 stalo bojovou zónou medzi vojskami dualistickej monarchie a Ruskom. Práve v rokoch 2014 až 2018, keď si postupne pripomíname jednotlivé udalosti späté s prvým globálnym konfliktom, sa laická verejnosť intenzívnejšie zaujíma o Veľkú vojnu prostredníctvom pátrania po svojich predkoch, ktorí narukovali do rakúsko-uhorskej armády, alebo záujmom o regionálne dejiny.

Prvý referujúci Radoslav Turík (KVH Beskydy) predniesol referát na tému *Michalovčania na frontoch 1. svetovej vojny*. Ako sám autor uviedol, príspevok vzišiel z niekoľkokomesačného intenzívneho výskumu zameraného na zhromaždenie a vytvorenie menného zoznamu mužov z Michaloviec bojujúcich v rakúsko-uhorskej armáde, ktorí na frontoch Veľkej vojny padli, boli ranení alebo zajatí. Radoslav Turík niekoľkokrát zdôraznil, že podobným zoznamom nedisponuje žiadne iné slovenské mesto, čo môže byť inšpiráciou pre ďalšie samosprávy pri mapovaní dejín mesta alebo obce. V druhom príspevku s názvom *Každodennosť vojaka na východnom fronte* Matúš Burda (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave) opísal na základe spomienok a dobovej tlače život vojaka na fronte v Haliči v roku 1914, ktorý musel odolávať poveternostným vplyvom, únave, smädu, hladu a, samozrejme, nepriateľovi. Prvý blok konferencie pokračoval prednáškou *Cintorín v Turanoch nad Ondavou a perspektívy archeologického výskumu* od Lukáša Rybára (Univerzita Komenského v Bratislave) a Martina Baču (Univerzita Komenského v Bratislave).

Druhý blok prednášok otvoril Tomas Wožny (Crux Galiciae Gorlice) s príspevkom *Konieczna – Zborov: Prielom obrany rakúsko-uhorského III. zboru v marci 1915*, kde autor analyzoval bojovú situáciu na súčasnom slovensko-poľskom pohraničí. Aj v dvoch nasledujúcich príspevkoch dominovala vojenská tematika. Najprv Jana Zaťková (VHÚ Bratislava) predniesla príspevok *Boje na území východného Slovenska vo svetle situačných hlásení*, v ktorom stručne načrtla vývoj v okolí Humenného či Zborova. Následne vystúpil so svojim príspevkom *10. divízia kavalérie gen. Kellera v Nízkych Beskydách* Boguslav Glód. Posledný príspevok v druhom bloku s názvom *Juhoslovanská kaplnka – kostnica obetí I. svetovej vojny na mestskom cintoríne v Trenčíne* zaznel od Bojana Radovanoviča (Ministersvo kultúry SR). Úzka spolupráca v 20. rokoch 20. storočia medzi Trenčínom a Kragujevcom vyústila do vybudovania kostnice.

Tretí blok prednášok otvoril Vladimír Segeš (VHÚ Bratislava) s príspevkom *Interpretácia Veľkej vojny zdola (príbeh vojaka a legionára)*. Na základe zachovanej

korešpondencie rekonštruoval každodenný život svojho starého otca na bojisku prvej svetovej vojny a v ruskom zajatí. Rovnako aj Pavol Mičianik (Múzeum ozbrojených síl Slovenskej republiky) v referáte *Slovenský vojak v rakúsko-uhorskej armáde* priblížil život a pôsobenie vojaka Elemíra Šandora na fronte prvej svetovej vojny v Bukovine. Tretí príspevok prednesený Jurajom Červenkom (RTVS) pod názvom *Letci K. u. k. Luftfahrtruppen z Bratislavy a ich ohlas v rodnom meste* zachytával málo prebádanú problematiku týkajúcu sa účinkovania mužov z územia Slovenska v letectve dualistickej monarchie. Účasť mužov z územia dnešného Slovenska analyzoval vo svojom príspevku *Rakúsko-uhorský 85. peší pluk (slovenský aspekt)* aj Jurij Fatula (Užhorodská národná univerzita). Posledný referát tretieho bloku s názvom *Gazdovia pre gazdov (Hospodársky spolok Šarišskej župy a obnova karpatských dedín)* predniesol Béla Bartók (Eszterházy Károly Egyetem Eger). Vo svojom príspevku na základe dobových dokumentov charakterizoval činnosť hospodárskeho spolku podieľajúceho sa na rekonštrukcii obcí poškodených bojovou činnosťou armád.

Posledný blok prvého dňa konferencie otvoril príspevkom *Obyvatelia Spiša vo Veľkej vojne na stránkach regionálnej dobovej tlače* Viktor Szabó (Štátna vedecká knižnica v Košiciach). Autor na základe štúdia dennej tlače vychádzajúcej na Spiši v čase Veľkej vojny zozbieral cenné biografické údaje o vojakoch zo spomínaného územia, pričom zdôraznil, že získané informácie je nutné podrobiť kritike, keďže vtedajšia tlač bola cenzurovaná a často heroizovala činy príslušníkov rakúsko-uhorskej armády. Druhý referát s názvom „*Bratislava prijala nás chladne a nepriateľsky*“ – otázka hlavného (centrálneho) mesta Slovenska na sklonku I. svetovej vojny predniesol Michal Rozenberg (Uniwersytet Warszawski), ktorý sa zamerail na politický aspekt. Ústredným mottom prednášky sa stal vyššie uvedený výrok slovenského politika a prvého ministra s plnou mocou pre správu Slovenska Vavra Šrobára, ktorý na konci prvej svetovej vojny čelil novým výzvam, keďže Slovensko sa stalo integrálnou súčasťou novovzniknutého štátu v strednej Európe a muselo sa brániť maďarskej vojenskej rozpínavosti. Tretí prednášajúci Jozef Krupa (KVH Beskydy) predstavil prítomným život na Orave v rokoch 1914 až 1918. V referáte *Najsevernejšia župa Uhorska v rokoch Veľkej vojny* sa pokúsil vyzdvihnúť vnímanie Veľkej vojny vtedajšou spoločnosťou a v stručnosti načrtol možnosti ďalšieho skúmania regionálnych dejín so zameraním na roky 1914 až 1918. Posledným prednášajúcim prvého dňa konferencie bol Ferdinand Vrábel (Nadácia M. R. Štefánika), ktorý v príspevku *1918 – Záver Veľkej vojny a prevrat na Slovensku v zrkadle dokumentov Prešporskej župy* na základe archívneho materiálu zosumarizoval politické dianie na západe Slovenska v čase rozpadu Rakúsko-Uhorska a následnom vyhlásení Československej republiky.

Druhý deň konferencie otvoril referátom *Vízia slovenského pamätníka obetiam I. svetovej vojny* Jaroslav Vencálek (Prešovská univerzita v Prešove), ktorý porovnal aktuálny stav uctievania padlých mužov v západnej Európe a v našom geografickom priestore. Druhý príspevok od Jana Petříka (Masarykova univerzita) a Jána Těsnohlídka (Archaia Brno z. ú.) s názvom *Polné opevnenia rakúsko-uhorskej a ruskej armády zo zimy 1914/1915 (príklady zo severovýchodného Slovenska)* predstavila prítomným unikátne výsledky historického a archeologického výskumu v okolí obcí Výrava, Habura a Stebník. Nasledujúce dva referáty sledovali vojenské udalosti na východnom fronte. Prednášajúci János Rózsafi (Nagy Háború) vystúpil s referátom *November 1914: ťažké boje, ťažké straty*, po ktorom vystúpil s témou *Výskumy na horskom chrbte Weretyszóv* Róbert Takács (Nagy Háború).

Celkovo šiesty a zároveň aj posledný blok prednášok otvoril príspevkom Peter Pavlík (www.velkavojna.sk), ktorý nazval *K niektorým otázkam Kragujevskej vzbury*.

Prednáška mala o to väčší význam, keďže v roku 2018 si pripomenieme 100. výročie od vypuknutia vzbury 71. pešieho pluku, ktorý mal v priebehu Veľkej vojny najvyššie percentuálne zastúpenie mužov hlásiacich sa k slovenskej etnicite. Druhý referát predniesla Anna Šimkuličová (Podvihorlatská paleta) na tému *Iloncsi – z denníka grófký Ilony Andrassyovej, alebo spomienky vojnovéj vdovy*. Denníky, memoáre a pamäti sú jedinečným, aj keď subjektívnym, zdrojom informácií, ale dopomáhajú nám utvoriť si predstavu o vnímaní vojny obyvateľstvom, v tomto prípade šľachticov a významných osobností vtedajšej monarchie. Autorka priblížila pripravovaný preklad románu z denníka spomínanej grófký, ktorej manžel Pavol Esterházy padol v roku 1915 na fronte v Haliči. Tretia prednášajúca Eleonóra Blašková (Štátna knižnica v Košiciach) predniesla príspevok orientovaný na regionálne dejiny a dejiny umenia a kultúry. V referáte *Mlčia múzy, keď rinčia zbrane? Herci košických divadelných spoločností v 1. svetovej vojne* analyzovala život a pôsobenie hercov z metropoly východného Slovenska a taktiež poukázala na to, ako divadlo reflektovalo udalosti Veľkej vojny a aké dopady mala táto strašná vojna na umelcov. Z umeleckej sféry sa prítomní preniesli vďaka Norbertovi Stencingerovi (Nagy Háború) do duchovnej oblasti, keďže autor v prednáške na tému *Polný duchovný na bojisku – denník Sándora Mándokiho* rozoberal životné osudy a pôsobenie duchovenstva na fronte Veľkej vojny na príklade jednotlivca. Polný kňaz síce nebojoval so zbraňou v ruke v prvej línii, ale bol priamym svedkom hrôz, ktoré so sebou vojna priniesla. Dvojdnňovú medzinárodnú konferenciu uzavrel svojím referátom Martin Drobňák (KVH Beskydy), ktorý oboznámil účastníkov s možnosťou prepojenia histórie a cestovného ruchu. Vo svojej prezentácii *Bojisko 1. svetovej vojny na severovýchodnom Slovensku ako produkt cestovného ruchu* upriamil pozornosť na možnosti rozvoja turizmu v regióne Prešovského samosprávneho kraja prostredníctvom zachovaných pamiatok z čias Veľkej vojny či turistických trás spájajúcich prírodu s vojenskou históriou.

Na záver môžeme konštatovať, že medzinárodná konferencia konaná v dňoch od 22. do 23. februára 2018 obohatila všetkých účastníkov o množstvo nových poznatkov a určite podnieti mnohých k užšej spolupráci a ďalšiemu bádaniu v problematike prvej svetovej vojny, ktorá bola v minulom storočí prehliadanou témou.

Matúš Burda

VÝROČIE HRDINSTVA PRÍSLUŠNÍKOV ČESKOSLOVENSKEJ BRIGÁDY V SOKOLOVE (UKRAJINA)

Začiatkom marca (7. – 13.) 2018 uplynulo 75 rokov od bojov 1. čs. samostatného poľného práporu proti nemeckým jednotkám o Sokolovo. Pri tejto príležitosti usporiadala Československá obec legionárska národnú púť na miesta bojov, v ktorých sa bok po boku vyznamenali Česi a Slováci.

Československí vojaci sa v Sovietskom zväze ocitli už v septembri 1939 ako príslušníci tzv. poľského legionu. Pod náporom útočiacich nemeckých vojsk ustupovali na východ Poľska, ktorý po 17. septembri 1939 obsadila sovietska Červená armáda. Česi a Slováci z legionu v počte 798 boli internovaní 365 km východne od Moskvy v meste Oranky. Po vstupe ZSSR do vojny proti Nemecku a následnom podpísaní vojenskej dohody medzi československou a sovietskou vládou 18. júla 1941 nastali priaznivé podmienky na založenie vojenskej jednotky. Organizačné práce v tomto smere viedol plukovník Heliodor Pika z Československej vojenskej misie v Moskve.

Ako je známe, prvým posádkovým mestom českých a slovenských vojakov sa stalo priuralské mesto Buzuluk v západnej časti Orenburskej oblasti, kam začiatkom roka 1942 prišla skupina 93 dôstojníkov a poddôstojníkov a začala budovať čs. jednotku. Po formálnom

ustanovení jednotky pod velením podplukovníka Ludvíka Svobodu sem prichádzali ako dobrovoľníci Česi (medzi nimi veľa volynských Čechov), Slováci a Rusíni, ktorí začali budovať ubytovacie kapacity a ďalšie potrebné zázemie pre výcvik. V polovici februára mal prápor už viac ako 300 príslušníkov. Ich výcvik sa začal v polovici marca 1942. V lete pomáhali obyvateľstvu aj pri žatevných prácach. Dňa 30. januára 1943 prápor odcestoval vlakom na západ smerom k frontu. Prvé bojové nasadenie, skutočný krst ohňom, absolvoval prápor v bojoch o Charkov vo februári a marci 1943. Mesto bolo oslobodené sovietskymi a našimi jednotkami 16. februára 1943, ale po nemeckej ofenzíve znovu padlo do rúk fašistov. Tí sa v charkovskej nemocnici dopustili naozaj ohavného zločinu, keď zavraždili okolo 900

ranených sovietskych i našich vojakov, ktorí nemohli byť evakuovaní. Tento vojnový zločin sa stal aj jedným z bodov obžaloby nemeckých predstaviteľov pred Norimberským tribunálom. Charkov bol o tri týždne znovu oslobodený a Nemci sa sústredili proti Sokolovu na západ od Charkova. V tom čase už prebiehali intenzívne boje na rieke Mža a v okolí obce Taranovka. Časť československého práporu pod velením L. Svobodu, povýšeného už na plukovníka, mala brániť Sokolovo s úlohou zabrániť prechodu nemeckých tankov a pechote prechodu rieky Mža v smere Sokolovo – Mirgorod a Sokolovo Art'uchovka.

Túto úlohu čs. jednotky za cenu nemalých obetí aj splnili. V dňoch 7. – 13. marca tu padlo, alebo ich po zajatí Nemci zavraždili, 88 Čechov a Slovákov. Z nich viacerí dostali in memoriam vysoké sovietske vyznamenania. Zlatú hviezdu hrdinu Sovietskeho zväzu udelili npor. Otakarovi Jarošovi, vôbec ako prvému cudzincovi v čase Veľkej vlasteneckej vojny a takisto aj Leninov rad. Plukovník Svoboda dostal tiež Leninov rad a kapitán Bohumír Lenc – Lomský Rad Vlasteneckej vojny I. stupňa. Ďalší príslušníci čs. práporu

boli vyznamenaní Radmi červenej zástavy, Radmi Veľkej vlasteneckej vojny, medailami Za odvahu, Čs. vojnovými krížmi a čs. medailou Za chrabrosť pred nepriateľom.

Boje pri Sokolove z hľadiska celkového priebehu bojov Veľkej vlasteneckej vojny neboli kľúčové, ale pre čs. jednotku a budovanie jej bojových tradícií mali obrovský význam. Húževnatá obrana Sokolova zdržala nemecké plány na dobytie Taranovky minimálne o dva dni. Prápor stratil vyše 230 príslušníkov (padlí, ranení a nezvestní), ale zostal naďalej bojaskopný.

V Charkove a Sokolove sa pri príležitosti spomienok na tieto boje pred 75 rokmi uskutočnili pietne akty a v Sokolove aj asi hodinová rekonštrukcia bojov. Českú delegáciu na akcii viedla ministerka obrany Karla Šlechtová a slovenskú generálporučík Ing. Pavel Macko, zástupca náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Ferdinand Vrábel

BACHMAČ A VEĽKÁ DOČ (UKRAJINA) 1918 – 2018

Na sté výročie významnej bitky československých légii v Rusku v Bachmači a okolí usporiadala Československá obec legionárska (ČsOL) v spolupráci s ministerstvom obrany Českej republiky národnú púť na miesta bojov spojenú s odhalením nového pomníka padlým legionárom vo Veľkej Doči, Bachmači a okolí a s odhalením pamätnej dosky na budove železničnej stanice Bachmač Kiiivskij. Českú delegáciu viedla ministerka obrany Karla Šlechtová a slovenskú generálporučík Ing. Pavel Macko, zástupca náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky. V delegácii ČsOL bol aj jej podpredseda, veterán druhej svetovej vojny plukovník v. v. Václav Kuchynka, bývalý príslušník 1. čs. armádneho zboru v ZSSR.

Bitka pri Bachmači (7. – 13. marca 1918) bola po zborovskej bitke (2. júla 1917) jednou z najdôležitejších bitiek čs. légii v Rusku a vďaka hrdinstvu jednotiek novoutvorenej druhej divízie (6. a 7. strelecký pluk), 4. streleckého pluku z prvej divízie a časti 1. záložného pluku, sa podarilo pri ústupových bojoch úspešne navagónovať Čs. armádu zbor v Rusku, čím sa začala slávna anabáza čs. légii z Ukrajiny až do Vladivostoku.

Po bolševickej revolúcii v Rusku a uzavretí separátneho mieru medzi sovietskym Ruskom a Ústrednými mocnosťami v Breste Litovskom 3. marca 1918 hrozilo Čs. armádnemu zboru v Rusku odrezanie a zajatie postupujúcimi nemeckými jednotkami, ktoré si zavolali na pomoc proti bolševikom ukrajinskí predstavitelia. Vedenie čs. jednotiek rozhodlo preto o evakuácii na východ. V Bachmači (170 km na východ od Kyjeva) boli tri železničné stanice – nákladná, Kyjevská osobná a Libavské alebo Romenské. Bachmač bol dôležitým železničným uzlom, odkiaľ viedli trate na sever, východ, západ i juhozápad. Nemci mali nad čs. jednotkami veľkú prevahu, ale aj tak sa legionárom podarilo udržať Bachmač až do odchodu posledného čs. ešalónu 14. marca 1918. Pri Bachmači sa prvýkrát v légiách zapojili do bojov aj dôstojníci, ktorí do légii vstúpili so svojimi rakúsko-uhorskými hodnosťami, a preto vzbudzovali aj nedôveru. V bojoch sa však plne osvedčili a získali si aj autoritu do budúcich bojov s bolševikmi. Rekvizíciami získali čs. legionári 50 lokomotív, 11 000 vagónov a utvorili dovedna 259 ešalónov. Víťazstvo pri Bachmači však stálo mnoho obetí – dovedna 85 legionárov padlo alebo sa stali nezvestnými, ďalších vyše dvesto bolo rôzne zranených.

Medzi padlými vo Veľkej Doči bol aj Slovák, poručík Dušan Hatala z Prietrže pri Brezovej pod Bradlom. Spolu so svojím bratom Milanom sa v roku 1916 dostali na východnom fronte do ruského zajatia, ale nezávisle od seba, lebo obaja boli na rôznych miestach. Nevediac o sebe obidvaja bratia vstúpili aj do čs. dobrovoľníckeho vojska. Milan Hatala bol jedným z prvých Slovákov, ktorí vstúpili do légii, Dušan v zajatí

ochorel, preto sa prihlásil až neskôršie. Milan Hatala bojoval 2. júla 1917 aj v bitke pri Zborove a bol tam ranený. Obidvaja bratia sa v Rusku stretli a slúžili v 7. pešom pluku „Tatranskom“. Bojovali potom bok po boku vo viacerých zrážkach a v jednej bitke Dušan zachránil bratovi Milanovi dokonca život. Milan spomínal, že Dušan bol veľmi dobrým stratégom, a preto nechýbal pred útokom na žiadnej bojovej porade.

Dušan Hatala (mal už hodnosť praporčíka, posmrtné bol povýšený na poručíka, ale niekde sa uvádza aj údaj, že bol nadporučík) padol v rámci bojov pri Bachmači, konkrétne v dedine Veľká Doč dňa 10. marca 1918.

Viaceré opisy v memoároch našich legionárov sú svedectvami o hrôzach vojny, ale zároveň aj o hrdinstvách našich chlapcov, Čechov aj Slovákov. Takým prípadom bol aj Dušan Hatala. Jeho smrť opísal ruský legionár Mikuláš Gacek z Dolného Kubína vo svojich „Sibirských zápiskoch“ takto: „*Bratia naši, bratia! Padli ste i za nás mnohých. Svojou krvou ste vykúpili náš voľný odchod na Sibir a do Francúzska... Tam nám zostal i Dušan Hatala... Len nedávno ho boli v Berezani povýšili na praporčíka. Keď prišiel medzi nás od I. divízie v starom, obšúchanom, dlhočiznom šineli¹ s pridlhými rukávmi, s akýmsi plachým pohľadom belasých očí v ohorenej tvári – veľmi nám imponoval. Čosi detsky úprimného, prostého, nežného bolo v celkovom jeho zjave. I hovoril takým hrudným, tlmeným hlasom. Ako rád si porozprával! A keď hovoril o rozvedkách, o boji pod Zborovom, nikdy nehovoril o sebe. Slovo „ja“ sa v jeho slovníku nevyskytovalo. V našejrote už nebolo miesta, zadelili ho do desiatej. No srdce ho i potom ťahalo k nám. S obdivom nám rozprávali o ňom. Ako viedol svoju čatu pod Bachmačom na Nemcov... Pred útokom všade sháňal pušku, a keď nebolo zvyšnej, kdesi vypriadol sekeru... V ľavej ruke revolver, v pravej sekera – tak sa prvý prebil prednou líniou nemeckej obrany... Napravo – naľavo rozdával strašné údery ťažkou sekerou. A dostal sa až do dediny, no tu ho od chrbta prekvapil guľomet so strechy domu, klesol... A naši museli ustúpiť. Ani si ho nemohli pochovať...“²*

Československá obec legionárska odhalila v roku 1928 – jubilejnom roku Československej republiky, za ktorú aj Hatala položil svoj mladý život – na jeho rodnom dome v Prietrži pamätnú dosku aj s reliéfom. Na tabuli bol text už len veľmi ťažko čitateľný. Uvádza sa tam: „**V tomto dome sa narodil 1. decembra 1893 DUŠAN HATALA. Padol ako nadporučík³ 7. Tatranského pluku ruských légii u Bachmača v Rusku dňa 10. marca 1918. Večné meno toho nech ovenčí sláva, kto seba v obeť svätú za svoj národ dáva.**“⁴ Služi ku cti obyvateľom Prietrže, že na svojho rodáka nezabudli a pred časom dali pamätnú tabuľu Dušana Hatalu obnoviť.

Pomník v Bachmači má špecifickú symboliku – jedna časť pozostáva z koľajníc, ktoré symbolizujú boje o železnicu, ich počet udáva počet padlých legionárov a rôzna dĺžka koľajníc dĺžku ich služby v légiiach.

V rámci osláv bitky pri Bachmači sa uskutočnil aj slávnostný nástup 73. tankového práporu „Hanáckeho“ Armády ČR v Práslaviciach ktorý nadväzuje na tradíciu 6. streleckého pluku Hanáckeho čs. légii v Rusku. Práve tento pluk sa v bojoch pri Bachmači pred sto rokmi vyznamenal, spolu so 7. streleckým plukom Tatranským. Zatiaľ čo 6. pluk mal v medzivojnovom období posádku v Olomouci, 7. pluk mal posádku v Nitre. V Olomouci tento pluk pripomína aj pamätná tabuľa s postavou legionára v zimnej

¹ Rusky – plášť.

² GACEK, Mikuláš. *Sibirské zápisky*. Martin : Matica slovenská, 1936, s. 135.

³ Hatala bol praporčík, in memoriam ho povýšili na poručíka, ako sa to uvádza aj na pomníku v obci.

⁴ Citát z básne štúrovského básnika Sama Chalupku *Mor ho!*

uniforme, v Nitre po 7. pluku zostal len názov jednej ulice.

Dôstojnú spomienku v Olomouci uzavreli Bachmačské slávnosti, v rámci ktorých sa konala výstava, prednášky, premietanie dokumentov, ukážky legionárskej výzbroje a výstroja. Účastníci púte odovzdali mestu Olomouc pamätnú stuhu venovanú ČsOL „Bachmač 1918 – 2018“ a prst' zeme z bojiska v Bachmači.

Škoda, že na Slovensku sa nikto nechopil tejto príležitosti, aby si v Nitre, podobne ako v Olomouci, aspoň malou slávnosťou pripomenuli hrdinstvo a obeť príslušníkov 7. streleckého pluku Tatranského – napríklad poručíka Dušana Hatalu alebo Silvestra Brnu, ktorí padli 10. marca 1918 vo Veľkej Doči.

Ferdinand Vrábel

MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA „ČTVRTSTOLETÍ SPOLU. ČESKOSLOVENSKO A PODKARPATSKÁ RUS“

Z iniciatívy Národného archívu Českej republiky v Prahe sa v dňoch 28. a 29. marca 2018 uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia o Podkarpatskej Rusi v Československu (1918 – 1938/1945) spojená s vernisážou výstavy o osudoch Podkarpatskej Rusi. Dlhý čas boli dejiny Podkarpatskej Rusi len akýmsi prívieskom dejín Československa, ale

v poslednom období sa aj tomuto obdobiu a regiónu začína venovať viac pozornosti ako zo strany českých, slovenských, rusínskych, ukrajinských aj maďarských a poľských historikov. Národný archív ČR v Prahe má vo svojich fondoch veľké množstvo archívnych dokumentov, vzťahujúcich sa k československej správe Podkarpatskej Rusi, a preto sa jeho pracovníci rozhodli v rámci osláv 100. výročia vzniku Československej republiky pripraviť panelovú výstavu o dejinách Podkarpatskej Rusi a aj dvojdnú konferenciu k rôznym témam vzťahujúcim sa k tomuto regiónu.

Účastníci konferencie sa tak mohli dozvedieť zaujímavé skutočnosti o tom, ako sa Podkarpatská Rus stala súčasťou Československa, aké boli hospodárske, sociálne, kultúrne, náboženské, školské a zdravotné pomery v tomto regióne. Viaceré referáty sa venovali aj významným rusínskym osobnostiam a predstaviteľom rôznych sfér spoločenského života, napríklad biskupovi Gorazdovi, Jaroslavovi Mezníkovi a ďalším.

Viaceré referáty sa dotkli aj vojenských dejín: československým legionárom z Podkarpatskej Rusi (F. Vrábel), československým letiskám (M. Plavec), pomerom na Podkarpatskej Rusi v rokoch 1939 – 1944 (M. Tomek), činnosti szabadsapatok na Podkarpatskej Rusi v októbri a novembri 1938 (J. Baláž), činnosti čs. armády na Podkarpatskej Rusi v marci 1939 (J. Marek) atď. Z konferencie bude vydaný zborník príspevkov.

Ferdinand Vrábel

VEDECKÁ KONFERENCIA „NASTOLENIE KOMUNISTICKÉHO REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU VO FEBRUÁRI 1948 A JEHO DÔSLEDKY PRE SPOLOČNOSŤ“

V dňoch 21. – 22. februára 2018 sa v priestoroch historickej budovy Národnej rady Slovenskej republiky uskutočnila vedecká konferencia *Nastolenie komunistického režimu v Československu vo februári 1948 a jeho dôsledky pre spoločnosť*, ktorú zorganizoval Ústav pamäti národa v spolupráci s Ústavom pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky a Národnou radou Slovenskej republiky. Na podujatí sa zúčastnilo takmer 50 historičiek a historikov zo Slovenska, Českej republiky a Poľska. Príspevky približovali medzinárodný kontext februárových dní z roku 1948, dopady komunistického prevratu na českú a slovenskú spoločnosť, formovanie domáceho a zahraničného odboja proti komunistickej totalite, premeny politického a právneho systému v Československu po uchopení moci komunistami, ako aj následky na činnosť armády a bezpečnostných zborov krajiny. V rámci uvedeného bloku predniesol príspevok na tému *Od Tomana k Valešovi – čs. rozviedka v roku 1948* aj samostatný vedecký pracovník Odboru vojensko-historických výskumov VHÚ Matej Medvecký.

www.vhu.sk

SLÁVNOSTNÉ ZHROMAŽDENIE V LETNOM SÍDLE PREZIDENTA T. G. MASARYKA V TOPOĽČIANKACH

Dňa 17. apríla 2018 sa v bývalom letnom sídle prezidentov Československa v Topoľčiankach uskutočnil slávnostný akt kladenia vencov pri príležitosti pripomenutia si historickej úlohy prvého čs. prezidenta T. G. Masaryka pri vzniku moderného štátu Čechov a Slovákov a bojových tradícií spätých s históriou Československa a Slovenska. V rámci slávnostného programu

boli vybraným osobnostiam, ktoré dlhodobo napomáhajú pri rozvoji vojensko-historických tradícií, ku ktorým sa hrdlo hlásia príslušníci ozbrojených síl, odovzdané pamätné medaily ministra obrany Slovenskej republiky. Jednou z ocenených osobností bol aj riaditeľ Vojenského historického archívu v Bratislave Peter Kralčák, ktorý z rúk zástupcu náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl SR genpor. Pavla Macka prevzal Pamätnú medailu ministra obrany Slovenskej republiky II. stupňa.

www.vhu.sk

KONFERENCIA REPUBLIKA ČESKO-SLOVENSKO, OD MONARCHIE K VLASTNÉMU ŠTÁTU – ILÚZIE VERZUS REALITA

V dňoch 17. – 19. apríla 2018 sa v Bratislave, v priestoroch Pálffyho paláca na Zámockej ulici konala vedecká konferencia zameraná na vznik a dejiny Česko-Slovenska. Organizátorom podujatia bol Ústav politických vied Slovenskej akadémie vied v spolupráci s ďalšími vedeckými inštitúciami, záštitu nad konferenciou prevzal predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej Danko. V druhom prednáškovom bloku vystúpil pracovník Odboru vojensko-historických výskumov Vojenského historického ústavu Peter Chorvát. s príspevkom *Rozpad rakúsko-uhorskej armády na území Slovenska v roku 1918*. Po každom vedeckom bloku prebehla živá diskusia, ktorá potvrdila, že Československá republika ako historiografický fenomén je témou stále aktuálnou.

www.vhu.sk

17. ROČNÍK STRETNUTIA EUROATLANTICKEJ PRACOVNEJ SKUPINY PRE ŠTÚDIUM KONFLIKTOV

V dňoch 16. až 20. apríla 2018 sa v Belehrade konal 18. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie Euroatlantickej pracovnej skupiny pre štúdium konfliktov (Conflict Studies Working Group). V priebehu trojdňovej medzinárodnej konferencie na tému „Plánovanie aliancií a koalíčné vojny: historické a súčasné prístupy“, ktorá sa uskutočnila na pôde Centrálného vojenského klubu v Belehrade, vystúpilo so svojimi vedeckými príspevkami 26 vojenských historikov. Vedenie vojen v rámci aliancie je čoraz častejšie, súčasne ale plnenie záväzkov či očakávaní koalíčného postupu jednotlivých partnerov v realite vojnového konfliktu často naráža na predvídané aj nepredvídané ťažkosti. Cieľom konferencie teda bolo na základe skúseností z minulosti pomôcť nájsť poučenie z minulých koalíčných konfliktov, vedených na bilaterálnej či multilaterálnej báze. Dovedna sa na konferencii zúčastnilo 38 vojenských historikov z 21 štátov: Česká republika, Bulharsko, Dánsko, Francúzsko, Grécko, Gruzínsko, Holandsko, Izrael, Maďarsko, Macedónsko, Poľsko, Rumunsko, Rusko, Slovenská republika, Slovinsko, Spolková republika Nemecko, Spolková republika Rakúsko, Srbsko, Švédsko, Turecko a USA.

Konferenciu otvorili Dr. Jovanka Šaranović, riaditeľka srbského Inštitútu strategických štúdií, generálmajor Dr. Mladen Vuruna, rektor srbskej Univerzity obrany a plukovník Dr. Christian Ortner, riaditeľ rakúskeho Vojenského historického múzea.

Prvým rečníkom úvodného panelu bol Jan Hoffenaar z Holandska, ktorý vo svojom príspevku s názvom *Zmeny v koalíčnom boji: príklad Holandska* predostrel jednak teoretické možnosti kategorizácie vedenia vojny v koalíčnom zväzku, ale aj toto rozčlenenie aplikoval na vojny, v ktorých bolo Holandsko v priebehu ostatných troch storočí zaangažované. Slovinskí vojenski historici Blaž Torkar a Zvezdan Marković vo svojom referáte priblížili rolu Svätej aliancie pri organizovaní mierových rokovaní

a okolnosti konania Ťubľanského kongresu v roku 1821. Grécka kolegyňa Ephraxia Pashalidou sa vo svojej analýze zamerala na rozpad „amfotérnych“ spojeneckých väzieb na Balkáne v rokoch 1913 – 1917. Daniela Siscanu z Rumunska poukázala na problémy a Ťažkosti, s ktorými sa muselo vyrovnat' rumunské kráľovstvo a jeho armáda v dôsledku podpísania spojeneckej zmluvy a vstúpenia do 1. svetovej vojny na strane Dohody. Prvý blok uzatváral dánsky expert Mikkel Kikkerbaek s referátom o škandinávskych dobrovoľníkoch, ktorí v roku 1919 pomáhali baltským krajinám v získaní a udržaní nezávislosti. Škandinávске skúsenosti otvárali aj druhý panel, keď Fredrik Ericsson zo Švédska priblížil spoluprácu švédskych a fínskych ozbrojených síl pri operačnom plánovaní obrany Alandských ostrovov v 30. rokoch minulého storočia. Viktor Andaházi Szeghy sa zamerával na problémy, ktorým musela čeliť maďarská armáda v spoločných operáciách s nemeckou na východnom fronte v roku 1941. Ivan Cadeau z Francúzska na príklade generála Jeana Josepha Marie Gabriela de Lattre de Tassignyho približuje rozdiel medzi francúzskymi politickými potrebami a americkými vojenskými imperatívmi v rokoch 1943 – 1945. Tureckí kolegovia Kadir Varoğlu, Ünsal Sığrı a Uğur Güngör na záver panela predstavili skúsenosti svojej krajiny s kultúrou a interoperabilitou pri spoločných misiách. Nemenej zaujímavý bol aj príspevok kolegu Dēmētriosia N. Christodouloua, ktorý priblížil rolu neformálneho britsko-gréckeho spojenectva pri formovaní prvej gréckej motorizovanej divízie počas 2. svetovej vojny. Jordan Baev z Bulharska zhodnotil úroveň a efektivitu multilaterálnej spolupráce vojenských rozvedok krajín Varšavskej zmluvy v rokoch 1964 – 1990 a izraelská historička Orit Miller-Katav poukázala na príklade svojej vlasti na dôležitú rolu diplomacie pri vytváraní aliancií. Kolega z českého VHÚ Petr Janoušek priblížil diplomatické a vojenské aspekty československého pôsobenia v rámci koalície vojny v Perzskom zálive v rokoch 1990 – 1991. Posledný referát prvého dňa podujatia opäť pripravili Kadir Varoğlu, Ünsal Sığrı a Uğur Güngör a analyzovali v ňom ad hoc koalície v mierových operáciách.

Druhý deň podujatia otvárali Stančo Stančev a Dimitre Minčev z Bulharska analýzou interakcií medzi bulharskou a juhoslovanskou armádou počas 2. svetovej vojny, nasledovaní Tatjanou Milošević zo Srbska, ktorá priblížila balkánsky pakt z rokov 1953/54 ako príklad plánovania koalície. Nemecký vojenský historik Stefan Maximilian Brenner zhodnotil neúspešný plán NATO na vytvorenie mierových síl počas druhej cyperskej vojny v roku 1964. Nasledoval príspevok Miloslava Čaploviča a Mateja Medveckého, ktorí vo svojom syntetickom príspevku priblížili miesto Slovenska v rôznych alianciách v priebehu 20. storočia a blok uzatvárala gruzínska odborníčka na medzinárodné vzťahy Lana Mamphoria s príspevkom, ktorý priblížil rolu gruzínskej armády v medzinárodných misiách. John W. Hall z USA sa zamerával na analýzu dopadov násilného extrémizmu na transformáciu koaličných kampaní, a Dariusz Kozerawski priblížil pôsobenie poľských vojakov v multinárodných operáciách NATO. Vladlena Tichova z Ruska sa zaoberala úlohou Organizácie Dohody o spoločnej bezpečnosti pri udržiavaní stability v regióne. Organizátorovú krajinu reprezentovali aj Brankica Potkonjak Lukić a Jovanka Šaranović, ktorí sa v spoločnom príspevku zaoberali zapojením sa neutrálnych krajín do koalícií v rámci boja proti globálnym hrozbám. Podujatie uzatvárali referáty Damijana Guština a Vladimira Prebelića o mieste Slovinska v NATO a príspevok srbského vojenského historika Veljka Blagojevića, ktorý sa zaoberal dopadom nepripojenia sa k aliancii na vývoj národnej obrannej doktríny.

Séria konferencií Euroatlantickej pracovnej skupiny pre štúdium konfliktov je zakaždým mimoriadne vydatým podujatím, na pôde ktorého sú prezentované nielen najnovšie vedecké poznatky, ale aj mnohé inovatívne idey a interpretácie. Podujatie si zakaždým kladie za cieľ, aby príspevky nielen poučili, ale boli ako podklad využiteľné

aj pri budúcich rozhodnutiach. Pretože, ako to každý historik vie a každý človek s historickým rozhľadom minimálne tuší, dejiny sa síce neopakujú, ale aj my čelíme obdobným dilemám či situáciám, s ktorými sa museli vyrovnávať aj naši predkovia.

Matej Medvecký

REKONŠTRUKCIA BOJOV Z PRVEJ SVETOVEJ VOJNY V MEDZILABORCIACH

V sobotu, 21. apríla 2018, sa na severovýchode Slovenska v meste Medzilaborce uskutočnil 8. ročník vojensko-historického podujatia s názvom *Karpaty 1914/1915*. Podujatie zorganizoval Klub vojenskej histórie Beskydy na čele s predsedom Martinom Drobnákom a mestom Medzilaborce. Na severovýchod Slovenska zavítali vojenské kluby nielen zo Slovenska, ale aj z Čiech, Poľska, Maďarska, Ukrajiny a Ruska, ktoré v replikách uniformiem Rakúsko-Uhorska, Nemecka a Ruska a s dobovou technikou simulovali bojové operácie v Karpatoch z prelomu rokov 1914 a 1915, keď sa územie súčasného severovýchodného Slovenska, konkrétne Zemplínska a Šarišská župa, stali frontovou líniou spomínaných armád. Počas tvrdých bojov, keď sa Rakúsko-Uhorsku a Nemecku podarilo ubrániť Karpaty pred ruským nepriateľom, museli vojaci čeliť tvrdým životným podmienkam, nedostatku potravy a vody, psychickému a fyzickému vyčerpaniu či tuhej zime. Počas 45-minútovej bojovej ukážky mohli diváci po prvýkrát vidieť v nasadení dobový nákladný automobil a nad hlavami 150 uniformovaných mužov operoval na strane dohodových mocností dvojpošník. Bojová ukážka divákovi priblížila strategické myslenie a spôsoby boja počas Veľkej vojny, ktorej pozostatky na území súčasného Slovenska môžeme pozorovať dodnes v podobe vojenských cintorínov. Len v meste Medzilaborce, kde sa bojová ukážka odohrávala, sa do dnešných čias zachovalo šesť vojenských cintorínov. Bojová ukážka, odohrávajúca sa na provizórne vytvorenom bojisku v mestskej časti nazývanej Vihorlat, sa skončila jasným víťazstvom rakúsko-uhorských a nemeckých vojsk nad cáorskými jednotkami, ktoré nedokázali zareagovať a postupne sa stiahli až za Karpaty.

Okrem bojovej ukážky si účastníci podujatia mohli v prednáškovom stane vypočuť prednášky historikov zo Slovenska, Čiech a Maďarska. Ako prvý vystúpil so svojím príspevkom *Českí vojaci v Karpatoch 1914/1915* Radim Kapavík z organizácie Signum Belli, ktorý ozrejmil nasadenie jednotlivých českých divízií na súčasnom slovensko-poľsko-ukrajinskom pohraničí. Po Radimovi Kapavíkovi vystúpil s referátom na tému *Rakúsko-uhorský 85. peší pluk (slovenský aspekt)* Yurij Fatula zo Štátnej univerzity v Užhorode, ktorý sa zamerával na cisársko-kráľovský peší pluk povolávajúci aj z územia súčasného Slovenska, konkrétne zo Spiša a okolia. Tretí prednášajúci János Rózsafi z organizácie Nagy Háború z Maďarska analyzoval bojové operácie v regióne Horného Zemplína, kde sa odohrávali ťažké boje na prelome rokov 1914 a 1915. Príspevkom s názvom *Ťažké boje v okolí Medzilaboriec v novembri 1914* priblížil autor stav frontovej línie práve v okolí mesta, kde sa odohrávala tohtoročná bojová ukážka. Štvrtým prednášajúcim bol Béla Bartók z Nagy Háború. Vo svojom príspevku *Rekonštrukcia gréckokatolíckej diecézy v Prešove 1915-1918* sa zamerával na duchovný aspekt vo Veľkej vojne. Predposledná prednáška na tému *Poľné opevnenia rakúsko-uhorskej armády zo zimy 1914/1915 (príklady zo severovýchodného Slovenska)* prezentovaná Janom Petříkom a Jakubom Těšnohlídkem z Masarykovej univerzity v Brne rozoberala pozostatky prvej svetovej vojny v regióne z pohľadu archeologických lokalít a nálezov. Posledný prednášajúci Ferdinand Vrábek z Nadácie Milana Rastislava Štefánika predstavil vo svojom príspevku *Poľný kurát 71. pešieho pluku Jozef Tiso na fronte v Karpatoch*

a *Haliči* život neskoršieho prezidenta vojnového Slovenského štátu. Prednášajúci viackrát zdôraznil potrebu komplexne spracovať život Jozefa Tisa práve v čase Veľkej vojny.

Celým podujatím divákov sprevádzala vojenská dychová hudba a vojenská hudba Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Mužské spevácke skupiny Hrabina z Nižnej Slanej a Dubina z Rožňavy zaspievali regrútske a vojenské piesne. Návštevníci podujatia si mohli prehliadnuť vojenskú techniku armády Slovenskej republiky a taktiež prezentačné stánky vojenských klubov, Červeného kríža či Múzejného oddelenia Vojenského historického múzea vo Svidníku, kde pracovníci prezentovali zbrane z prvej svetovej vojny. K podujatiu Karpaty 1914/1915 už tradične patrí poľná vojenská kuchyňa, kde mohli návštevníci ochutnať dobové jedlá ako zemiakové placky alebo guláš, pričom sa dozvedeli aj to, že v čase núdze vojaci jedávali napríklad polievku zo zemiakových šupiek či z púpavy.

Podujatie Karpaty 1914/1915 prilákalo do mesta Medzilaborce množstvo záujemcov o vojenskú históriu a vďaka 150 účinkujúcim v dobových uniformách a sprievodnému programu sa mohli aspoň na jeden sobotný deň preniesť o viac než sto rokov do minulosti a pocítiť udalosti Veľkej vojny, ktorá sa odohrávala aj na našom území.

Matúš Burda

VOJENSKÍ MÚZEJNÍCI NA VIII. ROČNÍKU „KARPATY 1914/1915“ V MEDZILABORCIACH

Dňa 21. apríla 2018 na ôsmom ročníku podujatia „Karpaty 1914 – 1915“ participoval aj Vojenský historický ústav Bratislava (ďalej VHÚ) prostredníctvom zamestnancov Múzejného oddelenia Vojenského historického múzea vo Svidníku (ďalej VHM). Tí na ňom prezentovali múzejné zbierkové predmety zo zbierok Mo VHM, pričom uvedené predmety boli rozdelené na dve hlavné skupiny. Prvú skupinu predmetov tvorili pušky z obdobia 1. svetovej vojny a druhú pušky, samopaly a guľomety čs. produkcie. Zamestnanci VHÚ – pracovníci Mo VHM Svidník návštevníkov informovali o vývoji prezentovaných zbraní, ich zavedení do výroby a používania. Medzi prezentovanými zbierkovými predmetmi z obdobia 1. svetovej vojny nemohli chýbať jednoranová zadovka Werndl model 1867/77, ktorá sa začala vyrábať už v roku 1867 a v priebehu 1. svetovej vojny ju používali najmä záložné jednotky a jednotky druhého sledu rakúsko-uhorskej cisárskej a kráľovskej armády, rakúsko-uhorská pechotná a krátka puška Mannlicher model 1895 – najrozšírenejšie zbrane, s ktorými vstúpila rakúsko-uhorská monarchia do 1. svetovej vojny, a napokon ani ruská pechotná puška Mosin model 1891, tá bola v období 1. svetovej vojny najrozšírenejšou zbraňou cárskej ruskej armády, a taktiež aj ruská jednoranová zadovka Berdan II. model 1870, ktorú ruské vojská používali v prípade nedostatku pušiek Mosin. Zaujímavými prezentovanými zbierkovými predmetmi z obdobia 1. svetovej vojny, ktoré lákali pozornosť mnohých návštevníkov, boli talianska pechotná puška Vetterli-Vitali model 1870/87 a japonská pechotná puška Arisaka model 38 (1905). Medzi prezentovanými zbraňami z čs. produkcie nechýbali čs. ľahký guľomet ZB vzor 26 a čs. pechotná puška vz. 24. Pozornosť tých najmenších návštevníkov najviac pútali čs. samopaly vz. 24 a 26. Naopak, tí najstarší návštevníci si zasa s radosťou v očiach zaspomínali na časy svojej základnej vojenskej služby po boku čs. ľahkého guľometu vz. 52/57. Napokon tí zdatnejší si nenechali ujsť možnosť odpotiť sa s takmer 20 kg vážiacim čs. ťažkým guľometom vz. 37. Okrem toho mala v prezentačnom stánku Mo VHM Svidník zastúpenie aj čs. puška vz. 52/57, ktorú v súčasnosti používa Čestná stráž OS SR a Čestná stráž prezidenta SR. Veľkú pozornosť návštevníkov pútal aj nemecký ľahký guľomet Maschinengewehr Modell 42 z obdobia 2. svetovej vojny.

www.vhu.sk

POKYNY PRE AUTOROV

Spôsob odovzdávania rukopisov

Príspevky do Vojenskej histórie odovzdávajúte, resp. posielajte zásadne v textových editoroch Word. **Poznámky vrátane bibliografických odkazov je potrebné vkladať pomocou programu WORD na vkladanie poznámok/odkazov pod čiarou – nie písať ich mechanicky vzadu za textom štúdie. Súhrnný zoznam použitej literatúry treba uvádzať v abecednom poradí na konci príspevku.** K štúdiu je potrebné pripojiť abstrakt (v slovenčine do 10 riadkov), 5 kľúčových slov v slovenskom aj anglickom jazyku; resumé v slovenčine v rozsahu cca jednej strany, a osobné údaje o autorovi: rodné číslo, adresu, číslo účtu, telefonický a emailový kontakt.

Text sa nepokúšať zalamovať ani špeciálne upravovať, odstavce bez tabulátora! Písmo Times New Roman, veľkosť 12, normal, bez zvyrazňovania. Riadkovanie 1,5. V prípade priamych citácií písať kurzívou. Prílohy: Obrázky: Obrazové prílohy poprosíme zasielať samostatne vo formáte jpg, jpeg, bmp v rozlíšení min. 300 dpi a riadne označené a identifikované. V texte uveďte popiskom, kde by mal byť obrázok umiestnený. Tabuľky, grafy: Tabuľky a grafy je potrebné zasielať v osobitnom súbore v štandarde xls,xlsx (excel)

Rozsah príspevkov

Rozsah štúdií, vrátane poznámkového aparátu, by nemal prekročiť 40 strán (minimálny má rozsah 15 s.) Recenzie môžu byť v rozsahu do 15 strán, anotácie maximálne do 3 strán. Pri anotáciách a recenziách je potrebné uvádzať ISBN Počet normostrán sa počíta podľa počtu znakov (1 800 znakov vrátane medzier na stranu).

Základnou citačnou normou je 690 (010197) – Dokumentácia. Bibliografické odkazy

Odkaz na monografiu

VÁROŠ, Milan. *Posledný let generála Štefánika*. Bratislava : International, 1994, s. 56. ISBN 80-215-0149-9.

PEJSKAR, Jožka (ed.). *Poslední pocta : Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948 – 1981*.

B. m. : Konfrontace, 1986, sv. 2., s. 118-121. ISBN 3 8577 01 203.

(v prameni neuvedené miesto vydania: bez miesta; podobne aj pri neuvedenom vydavateľstve: b. v., roku: b. r.)

Odkaz na štúdiu (v prípade, že je uvedený v zborníku aj editor, uveďte ho za názvom zborníka:

ŠPIRKO, Dušan – LUPTÁK, Miroslav. Obrana bratislavského predmestia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809. In *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 9-10. ISSN 1335-3314.

(pri cudzojazyčných zdrojoch uvádzať v príslušnom jazyku, napr. anglický zdroj: In *Army History*, 2003, vol. 59, no. 1, p. 13-15.)

DEIGHTON, Leon. *Blitzkrieg : Od Hitlerova nástupu po pád Dunkerque*. Prel. Kárník, Zdeněk. Praha : Argo, 1994, s. 85. ISBN 80-85794-08-X.

Odkaz na už citovaný zdroj v texte

PEJSKAR, ref. 2, s. 97; číslo ref. je číslo poznámky pod čiarou, v ktorej sa nachádza citovaná práca 1.-krát s celým bibliografickým údajom

- v prípade, že v jednej poznámke sú uvedené dva pramene toho istého autora, v ďalších poznámkach uvádzame aj prvé slová názvu prameňa: PEJSKAR, Poslední, ref. 2, s. 93.
- autor nemusí uvádzať mená všetkých pôvodcov citovaného diela (druhého, tretieho) alebo ak má citované dielo viacerých ako troch pôvodcov, uvádzame: ŠPIRKO, Dušan et al.
- v prípade viacerých miest vydania, alebo názvov vydateľstiev, píšeme bodkočiarku alebo čiarku: Praha : Naše vojsko; Bratislava : Magnet Press, 1999,
- údaje v bibliografickom popise citovaného prameňa sa uvádzajú v jazyku prameňa až po údaj o rozsahu.

Odkaz na archívny dokument

MVSR-Slovenský národný archív v Bratislave (ďalej SNA), f. Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, 1918-1928 (ďalej f.), škatuľa (ďalej šk.) č. 277, sign. č. 1234/1920 prez

Pri opakovaných záznamoch uvádzať Tamže, s. 8 (nie tamtiež)

- najfrekvencovanejšie skratky archívov: SNA Bratislava, VÚA-VHA Praha, VHA Bratislava, NA Praha, AM SNP B. Bystrica,

Používanie skratiek a označovanie

Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

AUTORI ČÍSLA

JUDr. Oldřich PEJS, Kafkova 53, 160 00 Praha, Česká republika, email: pejs@post.cz

PhDr. Igor BAKA, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava, Slovenská republika, email: igorbaka@centrum.sk

PhDr. Marian UHRIN, PhD., Múzeum Slovenského národného povstania, Kapitulská 23, 975 59 Banská Bystrica, Slovenská republika, email: marian.uhrin@muzeumsnp.sk

PhDr. Peter ŠUMICHRASŤ, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava, Slovenská republika, email: peter.sumichrast@vhu.sk

Dr. Imrich PURDEK, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava, Slovenská republika, email: purdeki@mod.gov.sk

Mgr. Tamara JANEČOVÁ, PhD., Trnavská univerzita v Trnave, Pedagogická fakulta, Priemyselná 4, 918 43 Trnava, Slovenská republika, email: tamara.janecova@truni.sk

Vojenská história 2/2018

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vydáva Vojenský historický ústav v Bratislave
v spolupráci s Ministerstvom obrany SR

Editor a šéfredaktor: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Výkonná redaktorka: Mgr. Mária Stanová

Kontaktná adresa: redakciavh@gmail.com

Grafická úprava: ULTRA PRINT DIGITAL, s r. o.

Redakčná rada: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. (predseda), PhDr. Vojtech Dangl, CSc. (podpredseda), PhDr. Igor Baka, PhD., PhDr. Milena Balcová, PhDr. Viliam Čičaj, CSc., PhDr. Igor Graus, PhD., Mgr. Peter Chorvát, PhD., Mgr. Peter Kralčák, PhD., Mgr. Matej Medvecký, PhD., PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Richard Pavlovič, PhD., pplk. v zál. PhDr. Peter Šumichrast, PhD., doc. PhDr. Pavol Valachovič, CSc.

Medzinárodný redakčný kruh: pplk. Dr. Tibor Balla, DrSc. – Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest; Dr. István Janek, PhD. – Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest; PhDr. Michal Lukeš, PhD. – Národní muzeum, Praha; Mgr. Mateusz Gniazdowski, PhD. – Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa; PhDr. Jiří Rajlich – Vojenský historický ústav, Praha; Dr. Harold E. Raugh, Jr., U.S. Army Europe, APO AE 09096 USA; Dr. Martin Zückert – Collegium Carolinum Forschungstelle für böhmischen Länder, München

Časopis je indexovaný v medzinárodných databázach:

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)

European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)

Vychádza štyrikrát ročne.

Rozširuje: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Fax: + 421/2/48207719

Schválené do tlače dňa: 14. 5. 2018

EV734/08

IČO vydavateľa: 00309591

Nepredajné

ISSN 1335-3314

Tlač: HsA MO SR, OdVČ, PoO, Kutuzovova 8, Bratislava

Na obálke je jeden z plagátov vyzývajúcich slovenských krajanov na vstup do čs. légii vo Francúzsku. Ich autorom bol Vojtěch Preissig, významný český grafik a maliar, účastník protirakúskeho a protinacistického odboja.